

Niko Ikić

Ekumenske studije i Dokumenti. Izbor ekumenskih dokumenata
Katoličke i Pravoslavne crkve s popratnim komentarima
Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., 267 str.

Niko Ikić je široj katoličkoj javnosti poznat kao osoba koja se kvalificirala u ekumenskim pitanjima općenito, a na poseban način u odnosima između Katoličke i Pravoslavne crkve. Ova je knjiga plod njegova marljiva sakupljanja Dokumentacije, ali i ozbiljnih komentara, čiji je cilj “promicanje ekumenskog duha i ozračja na ovim prostorima” (str. 13). Pisac jasno izražava svoju namjeru: “Ovaj pokušaj treba razumjeti kao mali doprinos početku stvaranja cjelovite ekumensko-dijaloške dokumentacije na ovim prostorima” (str. 13). Dr. Ikić se specijalizirao u ekumenskom smjeru na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Beču disertacijom o Marčanskoj uniji (Križevci). Kasnije je nastavio raditi na istom Sveučilištu u Beču kao asistent, a danas predaje dogmatsku teologiju na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji u Sarajevu. Pisac je većeg broja knjiga, suradnik je više domaćih i inozemnih časopisa i zbornika u kojima je objavljivao znanstvene članke i studije.

Općenito i teoretski govoriti o ekumenizmu nije teško, ali njegova primjena u praksi nailazi na velike poteškoće, a na našim prostorima te su poteškoće još izražajnije. Ipak “promicanje ekumenskog duha i ozračja na ovim prostorima” jest zadatak kojemu treba ozbiljno pristupiti. Zacrtni put Drugog vatikanskog sabora temelj je na kojem počivaju smjernice katoličkog ekumenizma. Ivan XXIII., Pavao VI., te Ivan Pavao II. potvrdili su katolička ekumenska nastojanja. Susret Pavla VI. i Atenagore u Jeruzalemu 6. siječnja 1964., te ukidanje ekskomunikacije između Istočne i Katoličke crkve iz 1054., 7. prosinca 1965. započelo je novo razdoblje između dviju Crkava. To je “proces bilateralnog ekumenskog dijaloga između

Katoličke i Pravoslavne crkve”, koji se počeo svestranije razvijati na Drugom vatikanskom saboru. Stvoriti pozitivno ekumensko ozračje nije lako, za nj treba upornosti i ustrajnog rada.

Knjiga Dokumentata bavi se Istočnom Pravoslavnom Crkvom. Ta dokumentacija objedinjuje na jednom mjestu najvažnije dokumente ekumenskih odnosa između Katoličke i Pravoslavne crkve koje smo do sada morali tražiti po raznim edicijama, a sada postaju pristupačni osobama željnim dubljeg i svestranijeg produbljenja ekumenske problematike.

Nastojanje oko jedinstva Crkve jedan je od “znakova vremena” u kome živimo (UR 4). Katolička crkva se “nepovratno obvezala ići ekumenskim putem” (UT 3), neopozivo se opredijelila i stupila u dijalog s drugima, držeći se načela dijaloga “na ravnoj nozi” (UR 9). U takvom dijalogu nitko nikoga ne bi smio gledati s visoka. U svakom ekumenskom susretanju uvijek ostaje pitanje: je li moguća jedinstvena ekumenska formacija? Je li to moguće barem na pastoralnom, ako već nije moguće na teološkom planu? Nažalost, poslije zanosnog početka, nadošla je kriza i zamor, psihološko i sociološko odbijanje i međusobno zaplitanje.

Katolici i pravoslavci postaju svjesni povijesnog zadatka, jer knjiga naglašava da ni Istočni ni Zapadni raskol nije u korijenu razorio prvotno jedinstvo. Uza sve poteškoće koje dolaze na putu ekumenizma ne smije se sustati, posebno radi onih koji su otpjevali rekvijem ekumenizmu. Polemički tonovi koji su vladali u prošlosti i bili redovita pojava, danas trebaju prerasti u “dijalog ljubavi”. Današnji se tonovi moraju susresti s “dijalogom savjesti”, priznati svoje vlastite grijehе protiv ekumenizma ili na putu ekumenizma, te priznati počinjene grijehе protiv jedinstva Crkve. “Dijalog obraćenja” nužno će nas dovesti do “dijaloga spasenja” (UT 35).

Na ovim prostorima ekumenska ideja nikada se nije uspjela, nažalost, osloboditi političkih primjesa pa nije čudno da smo u mnogo čemu iza teoloških procesa u drugim zemljama i sredinama, ali isto tako imamo toliko specifičnih datosti koje nas usmjeruju prema tom procesu. Ekumenizam sam po sebi ne ukida razlike, niti rješava nacionalno pitanje, nema ključa za političke ili gospodarstvene probleme, jer je ekumenizam specifično religiozno gibanje. Pod njim se “razumijevaju djelatnosti i pothvati što se, u skladu s raznim potrebama Crkve i okolnostima vremena, pokreću i usmjeruju prema promicanju

kršćanskog jedinstva” (UR 4). Ekumenizam kod nas nije još uvijek prodro u vjerničku bazu u onoj mjeri u kojoj bi se očekivalo i željelo. Dokumenti katoličke Crkve i njihov sadržaj, posebno ekumenski, nisu doprli do većine vjernika, a moglo bi se iskreno priznati, niti do svećenika. Više su razni sastanci senzibilizirali ekumensku problematiku, negoli sami dokumenti kako na općoj crkvenoj razini, tako i domaćim prostorima.

Ovdje treba spomenuti i žarišno pitanje za pravoslavce, a to je primat rimskoga pape u odnosu na sinodalnu strukturu pravoslavnih crkava. Za katolike predstavlja problem odnos autokefalnih nacionalnih Crkava prema državama i put njihova odnosa prema drugim Crkvama. Srpskoj pravoslavnoj Crkvi se predbacuje da joj je na prvom mjestu srpstvo, na drugom pravoslavlje a tek na trećem Crkva (kršćanstvo). U zadnje vrijeme izronio je problem misionarenja i prozelitizma, iako su ti problemi jednostrano interpretirani. Povijesne naslage odvojenosti i neslaganja duboko su ukorijenjene na jednoj i na drugoj strani. Svaki pokušaj uspostave jedinstva bio je praćen određenim političkim ciljevima i velikom dozom nepovjerenja. Pravoslavni, posebno neki (nazvani “tvrđolinijašima”), govore o izdaji Katoličke crkve i prevlasti humanizma u njoj. Europa je kršćanstvo pretvorila u humanizam. Čovjek je postao zamjenikom Krista. Poruka “tvrđolinijaša” bi se ovako mogla sažeti: Zapadni kršćani, pokajte se i vjerujte pravoslavlju!

Dok katolici pravoslavcima priznaju apostolsku vjeru, iste sakramente, isto poimanje biskupske službe u nasljedstvu apostola, časnu tradiciju istočnih Crkava, dotle “tvrđolinijaši” to ne priznaju katolicima. Ipak postoje i na toj strani “otvorenije” struje koje se zalažu za ekumenizam. te kažu da cilj ekumenizam nije da se nekome nešto oduzima ili da ga se stavlja u podređeni položaj. Ekumenizam je u prvom redu dijalog jednih i drugih s Kristom. Takvim postupkom dolazimo do zajedničkog suglasja koje je zastupao Ivan Pavao II., da će Europa biti vjerna svojim kršćanskim korijenima samo ako bude disala s oba plućna krila, sa zapadnokatoličkim i istočnopравoslavnim.

Dijalog ljubavi nije prekidani ni u vrijeme ratnog vihora, iako se mora priznati da još uvijek ima barikada na putu ekumenizma. Na putu ekumenskog dijaloga ispriječile su se kod nas polemičke i političke, nacionalne i povijesne barikade, koje su još više produbljene nesretnim ratovima. Put ekumenskog dijaloga nema za cilj neko humano jedinstvo, nego je on put

do punog jedinstva jedne Kristove Crkve. Ekumenski put ide u pravcu jedinstva u različitosti. To se može ovako sažeti: U bitnome je jedinstvo bez jednoobličnosti, ali postoji i različitost bez razdvajanja. Uvijek ima onih koji jedinstvo shvaćaju ili kao "rekatolizaciju" ili kao "repravoslavizaciju", a zaboravljaju da ekumenizam traži prije svega vlastitu "reevangelizaciju".

Knjiga je podijeljena na pet dijelova. Prvi dio donosi teološku dijagnozu ekumenskog stanja u kojem predstavlja ekumenske poglede iz katoličke perspektive, potom ekumenske poglede iz pravoslavne perspektive, te koje mjesto ima "dijalog ljubavi" na našim prostorima. Na koncu tog poglavlja postavlja se pitanje: Koji je naš ekumenski put i na nj se odgovara: "Taj put ide od 'sjajne izolacije' i od borbene do dijaloške teologije. Od negledanja drugoga kao neprijatelja do gledanja drugoga kao prijatelja" (str. 59).

Drugi dio pruža priliku da se upoznamo s davnim, povijesnim dokumentima od vremena ekskomunikacije dviju Crkava 1054., i njihova ukinuća 1965. godine. Doneseni su dokumenti unionističkih koncila Lyon (1274.) i Firenze (1439.) Dug je to put i važni dokumenti koji su često više produbljivali rascjepe nego približavali Crkve.

Treći dio donosi dokumente suvremenog katoličko-pravoslavnog ekumenizma. Pobrojani su katolički dokumenti počevši od Konstitucije 'Lumen gentium' do dokumenata iz godine 2000. Možda su nam poznati samo katolički dokumenti, dok su nam manje poznati ili nam uopće nisu poznati pravoslavni. Upravo je vrijedno da su ovdje doneseni pravoslavni dokumenti već od 1920. do naših dana, do kojih je inače teško doći.

Četvrti dio donosi dokumente na putu prema jedinstvu i izjave susreta na vrhu između rimskih papa i ekumenskih patrijarha počevši od Pavla VI. i Atenagore I., pa do zajedničke izjave pape Ivana Pavla II. i patrijarha Bartolomeja I. 1995. Ovdje su doneseni dokumenti Mješovite međunarodne komisije za dijalog između Katoličke i Pravoslavne crkve zadnjih dvadeset godina od 1980. do 2000.

Peti dio govori o svjedočanstvu lokalnog ekumenskog puta na prostoru bivše Jugoslavije te posebno na području Bosne i Hercegovine. Na tom se prostoru osjećaju najveće frustracije, jer na obje strane postoje "tvrdolinijaši" i "frustrirane" osobe.

Osim gore navedenog sadržaja pisac nas je upoznao sa bogatom tematskom literaturom od gotovo deset stranica koja

se odnosi na iznesene probleme i čitatelja mogu uvesti u široke rasprave, kako u prošlosti, tako i u najnovijoj sadašnjosti. Tu je literaturu podijelio u dva dijela. Prvi dio donosi pisce s ovih prostora pa i kad su pisali na stranim jezicima, a u drugom dijelu donosi pisce raznih jezičnih sredina da prikaže širinu i važnost zacrtanog ekumenskog puta. Sagledavši tok pisanja i probleme koji se raspravljaju, čitatelj može uvidjeti kako je taj put u usponu i kako nitko ne može ostati ravnodušan.

Knjiga nam je stigla u pravo vrijeme kako bi otvorila nove stranice budućnosti ekumenizma i rada oko njega. U njoj smo dobili veliku pomoć u razumijevanju dosadašnjeg teškog puta. Knjiga je izabrani put koji ima dva kraka koja su dugo išla usporedo, a sada se sve više približavaju da zajedno dođu do cilja koji je sam Krist postavio kada je molio: "Kao što si ti, Oče, u meni, i ja u tebi, tako neka i oni budu u nama jedno, da svijet uzvjeruje, da si me ti poslao!" (Iv 17,21). To je Gospodnja zapovijed, ali i imperativ sadašnjeg trenutka, zato treba nastaviti dijalogom na svim razinama obiju Crkava. Dijalog ne smije biti na štetu istine, nego upravo mora počivati na ljubavi i istini. Do jedinstva se ne može doći samo ljudskim snagama, potrebna je snaga Duha Svetoga. Najbolji oblik ekumenizma jest život po evanđelju. Zato je unutarnje obraćenje pretpostavka ekumenskog napretka.

Koliko god je vrijedan dokumentacijski izbor knjige, toliko su dragocjeni i popratni tekstovi uvoda i komentara, a time i osobnih autorovih prosudbi koje osvjetljaju prigodne dokumente. Knjigu bi trebalo ne samo pročitati nego i dobro proučiti, jer će ona čitatelja obogatiti povijesnim pregledom, teološkim sadržajima i prijedporima, ali i u sadašnjem trenutku probuditi nadu i ukazati na snagu na kojoj treba graditi jedinstvo Crkve kako bi se od dva njezina pluća stvorila funkcionalna cjelina.

Zahvalni smo zakladi Njemačke biskupske konferencije *Renovabis* koja je financirala ovu knjigu. Zahvaljujući tome, pred sobom imamo vrijedno pomagalo za promicanje ekumenskog duha i ozračja na našim prostorima između Katoličke i Pravoslavne crkve. Sastavljaču i piscu knjige želimo još mnogo sličnih radova koji će poticati i pomagati u buđenju ekumenskog duha na našim stranama.

Stjepan Čovo